

सर्वोच्च अदालत, एकल इजलास
माननीय न्यायाधीश श्री प्रकाश वस्ती
आदेश

संवत् २०७० सालको ०७०-WO-०५४८

मुद्दा : उत्प्रेषण समेत

काठमाडौं जिल्ला कपन गा.वि.स. वडा नं.३ स्थित मेडिकेयर इन्टरप्राइजेजको

प्रो.चमनबहादुर खड्का----- १ निवेदक

विरुद्ध

आन्तरिक राजश्व विभाग, लाजिम्पाट, काठमाडौं ----- १

ऐ.का महानिर्देशक ----- १ विपक्षी

आन्तरिक राजश्व कार्यालय काठमाडौं क्षेत्र नं. १, बबरमहल काठमाडौं ----- १

ऐ.का प्रमुख कर अधिकृत ----- १

करदाता सेवा कार्यालय चाबहिल काठमाडौं ----- १

नेपाल राष्ट्र बैंक, केन्द्रीय कार्यालय बालुवाटार काठमाडौं ----- १

काठमाडौं जिल्ला, काठमाडौं महानगरपालिका वडा नं.३२ घट्टेकुलामा कार्यालय
रहेको भिर्गो इन्टरनेशनल फर्म (पान नं. ३०२६९८९५६) (टे.नं.४२६६६२८

फ्याक्स नं. ४२६८५६७ GPO Box २३४७७) ----- १

नेपालको अन्तरिम संविधान, २०६३ को धारा १०७ (२) बमोजिम यसै अदालतको
क्षेत्राधिकार भित्र पर्ने प्रस्तुत मुद्दाको संक्षिप्त तथ्य र ठहर यस प्रकार छ :

म निवेदकले बाणिज्य विभाग काठमाडौंबाट मेडिकेयर इन्टरप्राइजेज नामक फर्म मिति २०६०।१।२० मा दर्ता गरी अर्थोपेडिकसम्बन्धी चिकित्सकीय सामानको कारोबार गरी आएको छु । आन्तरिक राजश्व विभागमा मूल्य अभिवृद्धि कर समेतमा दर्ता भई पान नं. ३०१२१३७५६ प्राप्त गरेको छु । आफूले गरी आएको कारोबारको नियमानुसार चौमासिक मूल्य अभिवृद्धि गरेको विवरण नियमित रुपमा बुझाई आएको छु । आ.वं. २०६९/७० सम्मको मूल्य अधिवृद्धि तथा आयकर समेतको कुनै केही पनि कर रकम तिर्न बुझाउन बाँकी छैन । कर चुक्ता प्रमाणपत्र आवश्यक परेकोले प्रमाण पत्र पाउँ भनी करदाता सेवा कार्यालय चावहिलमा मिति २०७०।४।२७ मा निवेदन गरेकोमा, “भिर्गो इन्टरनेशनल फर्म सँगको आ.वं. २०६४।६५ को कारोबारको सम्बन्धमा निवेदकले बुझाउनु पर्ने मूल्य अभिवृद्धि करतर्फ रू.११,३०,९६६।- तथा आयकरतर्फ रू.२,६२,९६३।- गरी जम्मा रू.१३,९४,९२९।- बुझाउन बाँकी बक्यौता रहेकोले प्रमाणपत्र दिन नमिल्ने” भनी मौखिक जानकारी पाएँ । तत्पश्चात् निवेदकले के कसो भएको रहेछ भनी आन्तरिक राजश्व कार्यालय काठमाडौं क्षेत्र नं. १, बबरमहलमा गै मूल्य अभिवृद्धि तथा आयकर निर्धारणसम्बन्धी निर्णय तथा आवश्यक कागजातहरू समेतको नक्कल मिति २०७०।४।३१ मा लिई हेर्दा विपक्षी भिर्गो इन्टरनेशनलको २०६४।०६५ को कारोबार परीक्षण गर्ने क्रममा लिंक अडिट (Link Audit) गरी अध्ययन परीक्षण गर्दा निवेदक फर्मले आ.ब. २०६४।६५ मा विपक्षी फर्मलाई विभिन्न मेडिकल एवं सर्जिकल सामानहरू बिक्री गरेको देखिएको भन्ने आधारमा बक्यौता रहेको भनी मूल्य अभिवृद्धि कर तथा आयकर दुवैतर्फ एकै मिति २०६७।१०।२० मा संशोधित छुट्टाछुट्टै कर निर्धारण निर्णय पर्चा खडा गरेको रहेछ भन्ने कुरा यकीन थाहा जानकारी हुन आयो ।

निवेदक फर्मले भिर्गो इन्टरनेशनल नामको फर्मसँग कुनै पनि प्रकारको आर्थिक कारोबार कदापि गर्दै नगरेको हुँदा तत् सम्बन्धमा आयकर तथा मूल्य अभिवृद्धि कर बारे सबै कुराको छानविन समेत गरी पाउँ भनी निवेदकले मिति २०७०।४।३१ मा नै आन्तरिक राजश्व कार्यालय काठमाडौं क्षेत्र नं. १, बबरमहलमा निवेदन गरेकोमा यहाँबाट मागबमोजिमको काम कारवाही हुन नसक्ने हुँदा आन्तरिक राजश्व विभागमा जानुहोस् भनी

मौखिक जानकारी दिइयो । तदनुसार, “छानवीन गरी सत्य तथ्य पत्ता लगाई कारवाही गरी पाऊँ” भनी आन्तरिक राजश्व विभागमा मिति २०७०।१।२ मा निवेदन गरेकोमा “यथार्थ व्यहोरा यकीन गर्नु” र आन्तरिक राजश्व कार्यालय काठमाडौं क्षेत्र नं. १ संग प्रतिक्रिया माग्नु भन्ने विभिन्न तहमा आदेश भएको र २।३ दिनपछि सम्पर्क गर्नु भनेकोले तदनुरूप सम्पर्क गर्नुका साथै पटक पटक बुझ्न गई रहँदा पनि आज भोली भनी बारम्बार झुलाई कुनै ठोस निर्णय नगरेकोले आवश्यक छानविन गरी सत्य तथ्य पत्ता लगाई सात दिनभित्र आवश्यक कारवाही गरी पुनः कर निर्धारण गरी पाऊँ । अन्यथा अदालत जान बाध्य हुनेछु भन्ने समेत व्यहोराको निवेदन मिति २०७०।९।१६ मा दिएकोमा कारवाही अगाडि बढाउन नमिल्ने भनी मौखिक जानकारी दिइयो ।

यस्तै अवस्थामा किष्ट बैंक लि. सुकेधारामा निवेदक फर्मको नाममा रहेको उद्यमशील खाता नं. २११K बाट रकम भिक्न भनी मिति २०७०।९।१९ गते जाँदा नेपाल राष्ट्र बैंकको मिति २०७०।८।११ को पत्र द्वारा बैंक खाता रोक्का भएको छ भन्ने जानकारी पाएकोले रोक्का बारे बुझ्दा आन्तरिक राजश्व कार्यालय काठमाडौं क्षेत्र नं. १, बबरमहलको मिति २०७०।७।१३ को निर्णय एवं पत्रद्वारा रोक्का रहेको भन्ने कुरा थाहा भयो । यसरी संशोधित कर निर्धारण आदेश एवं निर्णय पर्चा समेतको रीतपूर्वकको कुनै जानकारी सूचना नै नदिई प्राकृतिक न्यायको सिद्धान्तविपरीत एकपक्षीय रूपमा विपक्षी भिर्गो इन्टरनेशनल नामक फर्मले पेश दाखेल गरेको झूठा फाँटवारी विवरणको आधारमा कानूनतः तिर्नु बुझाउनु नै नपर्ने अनावश्यक करभार दायित्व निवेदकले बहन गर्नुपर्ने गरी बैंकको खाताहरू समेत रोक्का गरे गराएबाट निवेदकको सम्पत्तिसम्बन्धी संवैधानिक एवं कानूनी हकमा आघात पुग्न गएकोले विपक्षीहरूको अनधिकृत एवं गैह्रकानूनी निर्णय एवम् काम कार्य बदर गराउने अन्य वैकल्पिक उपचारको अभाव रहेकोले आयकरको निर्णय पर्चा उपर छुट्टै निवेदन गरी मूल्य अभिवृद्धि करतर्फ नेपालको अन्तरिम संविधान, २०६३ को धारा ३२ तथा १०७(२) बमोजिम यो निवेदन गरेको छु ।

विपक्षी भिर्गो इन्टरनेशनलसँग निवेदकले कदापि कुनै सामान खरीद बिक्री कारोबार गरेकै छैन । निवेदक फर्मले अर्थोपेडिकसम्बन्धी मालसामानहरूको कारोबार गरी आएको छु

भने निज विपक्षीले सर्जिकल गुड्सको कारोबार गरी आएको छ । कारोबारको प्रकृति नितान्त बेग्ला बेग्लै भएको हुँदा निवेदक फर्मले निज विपक्षीलाई मेडिकल एवम् सर्जिकल सामानहरू विक्री गर्नसक्ने अवस्था नै छैन । विपक्षीले पेश गरेको विल विजकहरू नेपाली भाषामा लेखिएका र विल विजक नं. (क्रम संख्या) उल्लेख छैन भने निवेदक फर्मले जारी गर्ने सबै विल विजकहरू अंग्रेजी भाषामा हुनुका साथै प्रत्येकमा क्रम संख्या उल्लेख छ । यसरी विपक्षी फर्मले पेश गरेको विल विजकहरू समेत निवेदकले प्रयोग गरी आएको विल विजक भन्दा नितान्त बेग्लै अवस्थाको भएको र Orthopedic Goods सम्बन्धी कुनै पनि कारोकार निवेदकले गर्दै नगरेको हुँदा आवश्यक छानवीन कारवाही गरी पुनः संशोधित कर निर्धारण गरी पाउँ भनी निवेदकले दिएको निवेदनको पूर्णतः उपेक्षा गरेबाट मूल्य अभिवृद्धि कर ऐन, २०५२ को दफा २० को उपदफा (४क) को गम्भीर त्रुटि भएको छ ।

भिन्न भिन्न प्रकृतिको कारोबार गर्ने फर्महरूको कारोबारी विवरणको तुलनात्मक अध्ययन परीक्षण गर्दा यथार्थ वस्तुपरक रूपमा भए गरेको हुनुपर्छ । लिंक अडिट गरी परीक्षण गरेको भन्दैमा कानूनको मकसद पूरा भएको हुन सक्तैन । वस्तुगत आधारमा परीक्षण भएको हुनुपर्दछ । एका फर्मले आफूसँग गरेको कारोबार भनी देखाउँदैमा त्यस्तो कारोवारले स्वतः मान्यता प्राप्त गर्ने होइन । वस्तुगत एवम् न्यायोचित आधारविना नै भए गरिएको मनोगत अध्ययन परीक्षणबाट गरेको दायित्व सिर्जना हुन नसक्ने नेपालको अन्तरिम संविधान, २०६३ को धारा ८९ ले प्रष्टै छ । विपक्षी फर्मले पेश गरेको विल विजकहरू समेत नितान्त बेग्लै प्रकृतिको भई निराधार भूढा हो भन्ने देखिइरहेको यथार्थ एवम् बास्तविकताको ठाडै उपेक्षा गरिएको छ । कथित लिंक अडिट (Link Audit) वस्तुनिष्ठ एवम् न्यायोचित आधारमा भएको भन्न सकिने अवस्था छैन । मूल्य अभिवृद्धि कर नियमावली, २०५३ को नियम २९ समेत प्रतिकूल भै बदरभागी छ ।

माथि उल्लेख भएबमोजिम मिति २०६७।९।१४ को कर परीक्षण प्रतिवेदन मिति २०६७।९।१४ को पत्र, हुलाक रजिष्ट्री तथा मूल्य अभिवृद्धि करतर्फको मिति २०६७।१०।२० अन्तिम कर निर्धारण गर्ने गरेको निर्णय पर्चा र सो पर्चा समेतको आधारमा निवेदकको बैंक खाताहरू रोक्का गर्ने गराउने गरी गरेको सम्पूर्ण काम कारवाही उत्प्रेषणको आदेशद्वारा

बदर गरी मूल्य अभिवृद्धि कर ऐन, २०५२ को दफा २० को उपदफा (४क) बमोजिम पुनः कर निर्धारण गर्नु गराउनुका साथै रोक्का गरेको बैंक खाताहरू फुकुवा गर्नु गराउनु भनी विपक्षीहरूका नाममा अन्तरिम आदेश समेत जारी गरी परमादेशको आदेश समेत जारी गरी संवैधानिक एवं कानूनी हकको प्रचलन एवं संरक्षण गरी न्याय पाउँ भन्ने निवेदन दावी ।

नियमबमोजिम दैनिक पेश सूचीमा चढी पेश हुन आएको प्रस्तुत मुद्दामा निवेदकको तर्फबाट उपस्थित विद्वान अधिवक्ताद्वय श्री मनोज दवाडी तथा श्री आशिष अधिकारीले निवेदक फर्मले भिर्गो इन्टरनेशनल नामको फर्मसँग कुनै पनि प्रकारको आर्थिक कारोबार कदापि गर्दै नगरेको भन्ने निवेदन जिकीर छ । निवेदकले कर चुक्ता प्रमाण पत्र पाउन करदाता सेवा कार्यालय चावहिलमा मिति २०७०।४।२७ मा निवेदन गरेकोमा भिर्गो इन्टरनेशनल फर्मसँगको आ.ब. २०६४।६५ को कारोवारको सम्बन्धमा निवेदकले बुझाउनु पर्ने मूल्य अभिवृद्धि करतर्फ रु. ११,३०,९६६।- तथा आयकरतर्फ रु. २,६२,९६३।- गरी जम्मा रु. १३९,४९२९।- बुझाउन बाँकी बक्यौता रहेकोले प्रमाण पत्र दिन नमिल्ने भनी मौखिक जानकारी पाएको । भिर्गो इन्टरनेशनलसँग कुनै कारोवार नभएकोले कारोवारको सम्बन्ध छानवीन समेत गरी पाउँ भनी निवेदकले आन्तरिक राजश्व कार्यालय काठमाडौं क्षेत्र नं. १, बबरमहलमा निवेदन गरेकोमा आन्तरिक राजश्व विभागमा जानुहोस् भनेकोमा कुनै कारवाही अगाडि बढाउन नमिल्ने भनी जानकारी पाएको तथा निवेदकको किष्ट बैंक सुकेधारामा रहेको उद्यमशील खाता विपक्षी आन्तरिक राजश्व कार्यालयको निर्णय एवं पत्रबमोजिम नेपाल राष्ट्र बैंकको पत्रले रोक्का रहेको भनियो ।

संशोधित कर निर्धारण आदेश एवं निर्णय पर्चा समेतको कुनै जानकारी सूचना नै नदिई प्राकृतिक न्याय सिद्धान्तविपरीत एकपक्षीय रुपमा विपक्षी भिर्गो इन्टरनेशनल नामक फर्मले पेश दाखिल गरेको भ्रूषा फाँटवारी विवरणको आधारमा कानूनतः तिर्नु बुझाउनु नै नपर्ने अनावश्यक करभार दायित्व निवेदकले बहन गर्नु पर्ने गरी बैंकको खाताहरू समेत रोक्का गरे गराएबाट निवेदकको सम्पत्तिसम्बन्धी संवैधानिक एवं कानूनी हकमा आघात पुग्न गएकोले विपक्षीहरूको अनधिकृत एवं गैरकानूनी निर्णय एवं काम कारवाही बदर

गराउने अन्य बैकल्पिक उपचारको अभाव रहेकोले प्रस्तुत रिट निवेदन दर्ता भएको हो । विपक्षी फर्म सँग कुनै कारोबार नै नभएको अवस्थामा भूट्टा विवरणको आधारमा मूल्य अभिवृद्धि करतर्फको मिति २०६७।१०।२० को अन्तिम कर निर्धारण गर्ने निर्णय पर्चा र सो पर्चा समेतको आधारमा निवेदकका बैंक खाताहरू रोक्का गर्ने गराउने गरी भएको सम्पूर्ण काम कारवाहीहरू उत्प्रेषणको आदेशद्वारा बदर गरी मूल्य अभिवृद्धि कर ऐन, २०५२ को दफा २० को उपदफा ४(क) बमोजिम पुनः कर निर्धारण गरी रोक्का रहेको बैंक खाता फुकुवा गरी पाउँ भनी गर्नु भएको बहस जिकीर सुनियो ।

निर्णय तर्फ विचार गर्दा यसमा निवेदक र विपक्षी भिर्गो इन्टरनेशनल फर्म बीच कारोबार नै नभएको अर्थात् निवेदकले मेडिकल एवं सर्जिकल सामानहरू बिक्री नै नगरेको अवस्थामा भूट्टा फाँटवारी विवरणको आधारमा विपक्षी कार्यालयले मूल्य अभिवृद्धि कर तर्फको मिति २०६७।१०।२० को अन्तिम कर निर्धारण गर्ने गरेको निर्णय पर्चा र सो पर्चा समेतको आधारमा निवेदकको बैंक खाता रोक्का गर्ने गराउने विपक्षीहरूको काम कारवाही त्रुटिपूर्ण एवं भूट्टा विवरणको आधारमा कर निर्धारण गरिएको भन्ने देखिन्छ । निवेदकको दावीबमोजिम विपक्षी फर्मले पेश गरेको फाँटवारी विवरण भूट्टा हो होइन र निवेदक तथा विपक्षी बीच सामान खरीद बिक्रीसम्बन्धी कारोबार भए नभएको के हो, साथै कर निर्धारण भूट्टा विवरणमा आधारित हो, होइन भनी प्रमाणको आधारमा निक्कौल गर्नुपर्ने विषय समावेश भएको पाइन्छ । यी कुरा सबूद प्रमाणको परीक्षण बिना यकीन गर्न सकिँदैन । असाधारण अधिकारक्षेत्रमा सबूद प्रमाणको मूल्याङ्कन गर्ने स्थिति रहेन । निवेदकले सम्बन्धित निकायमा निवेदन दिएको कुरा पनि यस रिट निवेदनमा खुलाएको पाइन्छ । ती निकायबाट निर्णय हुन बाँकी रहेको पनि यसै निवेदनबाट देखिन्छ । त्यहाँबाट निर्णय भएपछि चित्त नबुझेको कुरामा उपयुक्त कानूनी उपचार खोज्न निवेदकसक्षम नै हुनु हुन्छ । अपरिपक्व अवस्थामा मौखिक रुपमा यस्तो जवाफ दिइयो भनेकै आधारमा प्रस्तुत रिट निवेदनलाई अगाडि बढाई रहनुको औचित्य प्रारम्भिक रुपमा हेर्दा समेत पाइएन । यसका अतिरिक्त वैकल्पिक कानूनी उपचारको बाटो देखिएको अवस्थामा निवेदकले असाधारण क्षेत्रान्तर्गतको रिट निवेदन दर्ता गरेको देखियो । निवेदक दावीको विषय प्रमाणको आधारमा फाँटवारी

समेतका लेखा परीक्षण विवरण भ्रूषा हो, होइन भनी निक्क्यौल गर्नु पर्ने प्रकृतिको देखिएको तथा अन्य बैकल्पिक उपचारको बाटो देखिन आएको विषयमा रिट क्षेत्रबाट प्रवेश गरी निर्णय गर्न नमिल्ने हुँदा यस निवेदनलाई अगाडि बढाई रहनुको औचित्य पाइएन । निवेदकको रिट निवेदन खारेज हुने ठहर्छ । यो मिसिलको दायरी लगत कट्टा गरी मिसिल नियमानुसार बुझाई दिनु ।

न्यायाधीश

इजलास अधिकृत : हर्कबहादुर क्षेत्री

कम्प्युटर टाईप गर्ने : विदुषी रायमाझी

इति संवत् २०७० साल माघ २३ गते रोज ४ शुभम्।